

Reinforcement learning (I)

IA 2025/2026

Conținut

Introducere

Procese de decizie Markov

Value iteration

Policy iteration

Învățare cu întărire (*Reinforcement learning*)

Agentul trebuie să învețe un comportament, fără a avea un instructor

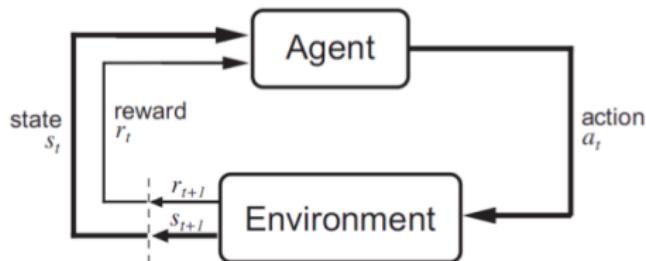
- ▶ Agentul are o sarcină de îndeplinit
- ▶ Efectuează o serie de acțiuni
- ▶ Primește *feedback* din partea mediului: cât de bine a acționat pentru a-și îndeplini sarcina.

Agentul primește o recompensă pozitivă dacă îndeplinește bine sarcina, altfel o recompensă negativă.

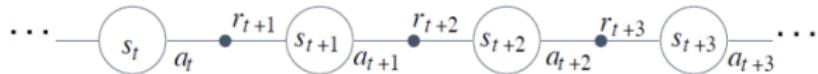
Această modalitatea de învățare se numește **învățare cu întărire**.

Modelul de interacțiune

- Agentul efectuează **acțiuni**
- Mediul îi prezintă agentului situații numite **stări** și acordă **recompense**

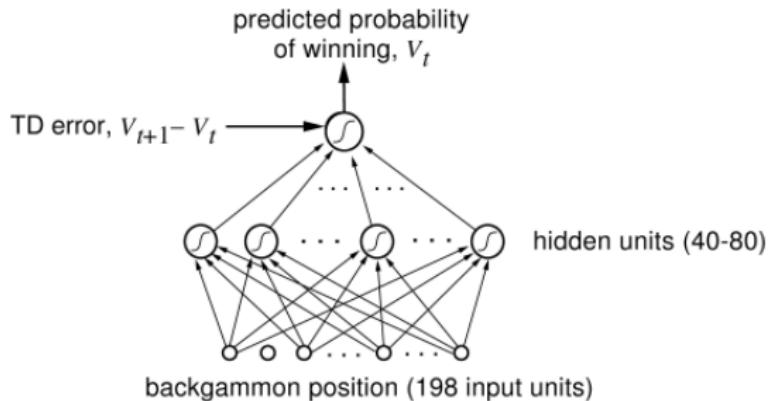
Traекторie / episod $(s_0, a_0, r_1, s_1, a_1, r_2, \dots)$

Învățare cu întărire

- ▶ Scopul: de a determina agentul să acționeze a.î. să-și maximizeze recompensele
- ▶ Agentul trebuie să identifice secvența de acțiuni ce conduce la îndeplinirea sarcinii
  - ▶ Obținerea de date și învățare supervizată pe aceste date
Date de antrenare: (S, A, R) Stare, Acțiune, Recompensă

Aplicații: TD-Gammon

O rețea neuronală antrenată cu *TD-learning*

- ▶ intrarea: configurație
- ▶ ieșirea: o estimare a valorii pentru acea configurație

Invață din simulări (joacă jocuri împotriva lui însuși)

Aplicații: robotică

AIBO: învață să meargă '04
(utilizând *Policy gradient*)

Fig. 5. The training environment for our experiments. Each Aibo times itself as it moves back and forth between a pair of landmarks (A and A', B and B', or C and C').

[https://www.cs.utexas.edu/users/
AustinVilla/?p=research/learned_walk](https://www.cs.utexas.edu/users/AustinVilla/?p=research/learned_walk)

Minitaur quadrupedal robot: învață să meargă (*actor-critic deep RL*)

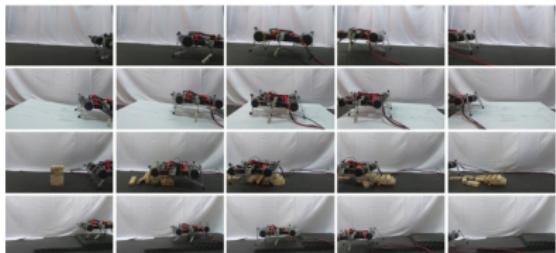

Fig. 9: We trained the Minitaur robot to walk on flat terrain (first row) in about two hours. At test time, we introduced obstacles, including a slope, wooden blocks, and steps, which were not present at training time, and the learned policy was able to generalize to the unseen situations without difficulty (other rows).

[https://sites.google.com/view/
minitaur-locomotion/](https://sites.google.com/view/minitaur-locomotion/)

Deep Reinforcement Learning

AlphaGo (Google DeepMind, '15): programul a învățat să joace jocurile Atari 2600 urmărind doar afișajul și scorul

- ▶ 2016: a câștigat împotriva lui Lee Sedol, jucător de GO profesionist cu 9 dan, premiu: 1 000 000\$
- ▶ 2017: a câștigat împotriva lui Ke Jie, cel mai bun jucător de GO

AlphaGo Zero: a învățat să joace fără informații din jocuri ale persoanelor umane și a învins AlphaGo cu 100-0 (oct. '17)

AlphaZero a învins AlphaGo Zero cu 60-40 și a ajuns după doar 9 ore de antrenare la un nivel superior tuturor programelor de șah și GO existente (dec. '17)

Conținut

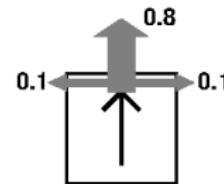
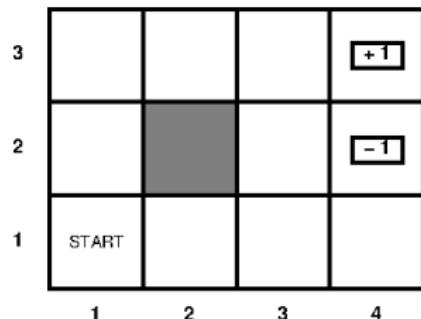
Introducere

Procese de decizie Markov

Value iteration

Policy iteration

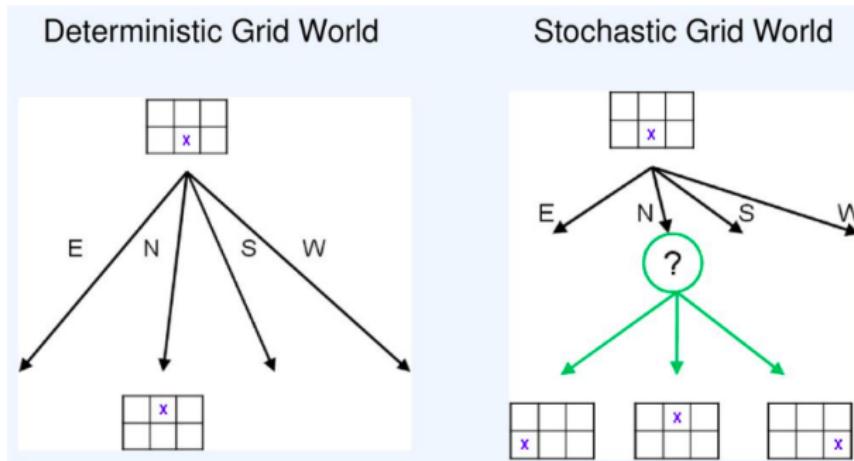
Decizii secentuale

- ▶ Mediu determinist
  - ▶ (sus, sus, dreapta, dreapta, dreapta)
- ▶ Mediu stochastic
  - ▶ Model de tranzitii $P(s'|s, a)$: probabilitatea de a ajunge din starea s în starea s' efectuând acțiunea a
  - ▶ Acțiunea obține efectul dorit cu probabilitatea 0.8
  - ▶ Agentul primește o recompensă: -0.04 pentru stările nonterminale; +/−1 pentru stările terminale

Deterministic vs. stochastic

Stochastic: pentru sevență (sus, sus, dreapta, dreapta, dreapta), ajungem în starea finală cu probabilitatea $0.8^5 = 0.33$

Presupunerea Markov

Proces Markov: un model matematic pentru a descrie o secvență de evenimente.

- ▶ Starea curentă s_t depinde de un istoric finit al stărilor anterioare
- ▶ **Proces Markov de ordin întâi:** starea curentă s_t depinde doar de starea anterioară s_{t-1}

$$P(s_t | s_{t-1}, \dots, s_0) = P(s_t | s_{t-1})$$

Proces de decizie Markov (*Markov Decision Process*)

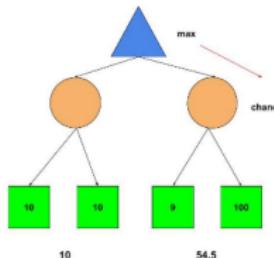
Proces de decizie Markov: o problemă de decizie sevențială pentru un mediu stochastic cu un model de tranziție Markov și recompense aditive

- ▶ Stări $s \in S$ (starea inițială s_0), acțiuni $a \in A$
- ▶ Modelul de tranziții $P(s'|s, a)$
- ▶ Funcția de recompensă $R(s)$

Cum arată o soluție? Trebuie să specifică ce acțiune să execute agentul în fiecare stare (**politică π**).

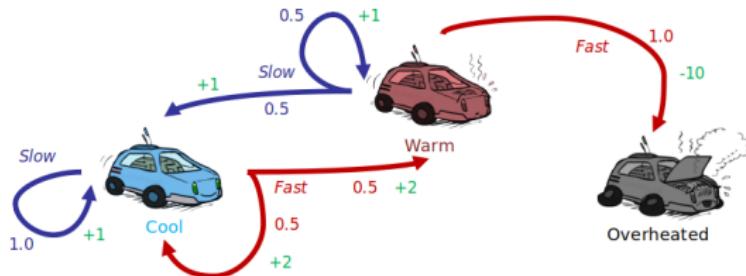
Sunt probleme de căutare nedeterministe.

- ▶ Alg. de căutare. *Expectimax*: când oponentul nu joacă optim.

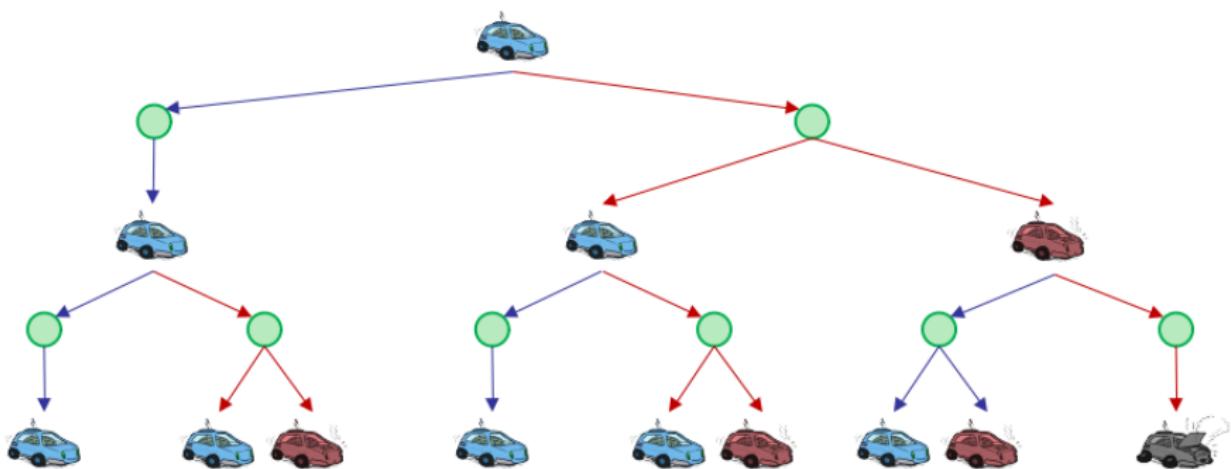

Exemplu

- ▶ Un robot (mașină) vrea să călătorească departe, repede.
- ▶ Stări: *Cool*, *Warm*, *Overheated*. Acțiuni: *Slow*, *Fast*. Dacă merge mai repede, primește o recompensă dublă.

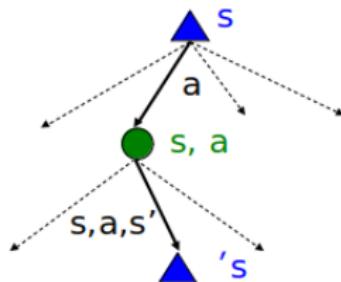

Exemplu: arborele de căutare

Arborei de căutare pentru MDP

- ▶ Fiecare stare proiectează un arbore de căutare.

s stare, (s, a, s') tranziție, $P(s'|s, a)$, $R(s, a, s')$

- ▶ În problemele de căutare, scopul este de a identifica o secvență optimă.

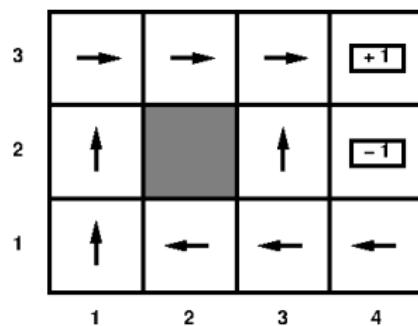
În MDP, scopul este de a identifica o politică optimă π^* (strategie)

- ▶ $\pi : S \rightarrow A$

$\pi(s)$ este acțiunea recomandată în starea s

- ▶ **Utilitate:** suma recompenselor pentru o secvență de stări.
Recompensa este câștigul imediat, pe termen scurt; utilitatea este câștigul total, pe termen lung.
- ▶ **Calitatea unei politici:** utilitatea așteptată a secvențelor posibile de stări.
Mediu stochastic: putem avea o secvență diferită de stări când executăm aceeași politică din starea inițială.
- ▶ **Politica optimă** π^* maximizează utilitatea așteptată.

Exemplu: politica optimă și valorile stăriilor

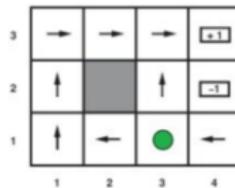

3	0.812	0.868	0.912	+1
2	0.762		0.660	-1
1	0.705	0.655	0.611	0.388
	1	2	3	4

Orizont finit

- ▶ $U_h([s_0, s_1, \dots, s_{N+k}]) = U_h([s_0, s_1, \dots, s_N]), \forall k > 0$
După momentul N , nimic nu mai contează.
- ▶ Politica optimă nu este staționară: acțiunea optimală pentru o anumită stare se poate schimba în timp.

Exemplu:

- ▶ $N = 3 \rightarrow$ trebuie să rîște (sus)
- ▶ $N = 100 \rightarrow$ poate alege soluția mai sigură (stânga)

Orizont infinit

- ▶ Nu există un termen limită fix
- ▶ Politica optimă este staționară
- ▶ a. Recompense aditive

$$U_h([s_0, s_1, s_2, \dots]) = R(s_0) + R(s_1) + R(s_2) + \dots$$

- ▶ b. Recompense **actualizate** (*discounted*)

$$U_h([s_0, s_1, s_2, \dots]) = R(s_0) + \gamma R(s_1) + \gamma^2 R(s_2) + \dots$$

$\gamma \in [0, 1]$ factorul de actualizare (*discount factor*) indică faptul că recompensele viitoare contează mai puțin decât cele imediate.

Recompense actualizate

$$U_h([s_0, s_1, s_2, \dots]) = R(s_0) + \gamma R(s_1) + \gamma^2 R(s_2) + \dots$$

- ▶ Valorile recompenselor scad exponential

Exemplu 1: $\gamma = 0.5$

$$R(s_0) = 1, R(s_1) = 2, \dots$$

$$U([1, 2, 3]) = 1 * 1 + 0.5 * 2 + 0.25 * 3$$

$$U([1, 2, 3]) < U([3, 2, 1])$$

Exemplu 2: Quiz

Orizont infinit - evaluare

Trebuie să ne asigurăm că utilitatea unei secvențe posibil infinite este finită.

- ▶ **Abordarea 1.** Dacă recompensele sunt mărginite și $\gamma < 1$ atunci:

$$U_h([s_0, s_1, s_2, \dots]) = \sum_{t=0}^{\infty} \gamma^t R(s_t) \leq \sum_{t=0}^{\infty} \gamma^t R_{max} = R_{max}/(1 - \gamma)$$

- ▶ **Abordarea 2.** Dacă mediul conține stări terminale și se garantează faptul că agentul va atinge una din ele (avem o politică adecvată, *proper policy*), putem utiliza $\gamma = 1$

Utilitatea așteptată

- ▶ Fiecare politică generează secvențe multiple de stări, datorită incertitudinii tranzitiei $P(s'|s, a)$
- ▶ Fie S_t o variabilă aleatoare: starea în care ajunge agentul la momentul t executând politica π ; $S_0 = s$.
Utilitatea așteptată obținută prin execuția politicii π din starea s :

$$U^\pi(s) = E \left[\sum_{t=0}^{\infty} \gamma^t R(S_t) \right]$$

(= valoarea așteptată a sumei recompenselor actualizate, obținute pentru toate secvențele posibile de stări)

Evaluarea unei politici

- ▶ Politica optimă

$$\pi_s^* = \operatorname{argmax}_{\pi} U^\pi(s)$$

- ▶ $U^{\pi^*}(s)$ utilitatea adevărată a unei stări: valoarea așteptată a sumei recompenselor actualizate dacă agentul execută o politică optimă

Exemplu: fie $\gamma = 1$ și $R(s) = -0.04$.

3	0.812	0.868	0.912	+1
2	0.762		0.660	-1
1	0.705	0.655	0.611	0.388

Aproape de starea finală utilitățile sunt mai mari pentru că este nevoie de mai puțini pași cu recompensă negativă pentru atingerea stării respective.

Maximum Expected Utility

Principiul **Maximum Expected Utility**: alege acțiunea care maximizează utilitatea așteptată a stării următoare

$$\pi^*(s) = \operatorname{argmax}_{a \in A(s)} \sum_{s'} P(s'|s, a) U(s')$$

Ecuația Bellman

$$U(s) = R(s) + \gamma \max_{a \in A(s)} \sum_{s'} P(s'|s, a) U(s')$$

Ecuația Bellman (1957): utilitatea unei stări este recompensa imediată pentru acea stare, $R(s)$, plus utilitatea așteptată maximă a stării următoare.

Exemplu

Utilitatea stării (1,1):

$$U(1,1) = -0.04 + \gamma \max[0.8U(1,2) + 0.1U(2,1) + 0.1U(1,1), \quad (Up)$$
$$\qquad\qquad\qquad 0.9U(1,1) + 0.1U(1,2), \quad (Left)$$
$$\qquad\qquad\qquad 0.9U(1,1) + 0.1U(2,1), \quad (Down)$$
$$\qquad\qquad\qquad 0.8U(2,1) + 0.1U(1,2) + 0.1U(1,1)] \quad (Right)$$

Cea mai bună acțiune: *Up*.

Rezolvarea unui proces de decizie Markov

- ▶ n stări posibile
- ▶ n ecuații Bellman, una pentru fiecare stare
- ▶ n ecuații cu n necunoscute: $U(s)$

Nu se poate rezolva ca sistem de ecuații liniare din cauza funcției *max*

Conținut

Introducere

Procese de decizie Markov

Value iteration

Policy iteration

I. Iterarea valorilor (*Value iteration*)

Calculează utilitatea fiecărei stări și identifică acțiunea optimă în fiecare stare

Algoritm pentru calcularea politicii optime:

- ▶ Inițializează utilitățile cu valori arbitrare
- ▶ Actualizează utilitatea fiecărei stări din utilitățile vecinilor

$$U_{i+1}(s) = R(s) + \gamma \max_a \sum_{s'} P(s'|s, a) U_i(s')$$

- ▶ Repetă pentru fiecare s simultan, până la atingerea unui echilibru

Iterarea valorilor: pseudocod

function VALUE-ITERATION(mdp, ϵ) **returns** a utility function

inputs: mdp , an MDP with states S , actions $A(s)$, transition model $P(s' | s, a)$, rewards $R(s)$, discount γ

ϵ , the maximum error allowed in the utility of any state

local variables: U, U' , vectors of utilities for states in S , initially zero

δ , the maximum change in the utility of any state in an iteration

repeat

$U \leftarrow U'; \delta \leftarrow 0$

for each state s **in** S **do**

$U'[s] \leftarrow R(s) + \gamma \max_{a \in A(s)} \sum_{s'} P(s' | s, a) U[s']$

if $|U'[s] - U[s]| > \delta$ **then** $\delta \leftarrow |U'[s] - U[s]|$

until $\delta < \epsilon(1 - \gamma)/\gamma$

return U

Iterarea valorilor

Value Iteration, for estimating $\pi \approx \pi_*$

Algorithm parameter: a small threshold $\theta > 0$ determining accuracy of estimation
Initialize $V(s)$, for all $s \in \mathcal{S}^+$, arbitrarily except that $V(\text{terminal}) = 0$

Loop:

```
|   Δ ← 0
|   Loop for each  $s \in \mathcal{S}$ :
|      $v \leftarrow V(s)$ 
|      $V(s) \leftarrow \max_a \sum_{s',r} p(s',r|s,a)[r + \gamma V(s')]$ 
|     Δ ← max(Δ, |v - V(s)|)
until Δ < θ
```

Output a deterministic policy, $\pi \approx \pi_*$, such that

$$\pi(s) = \arg \max_a \sum_{s',r} p(s',r|s,a)[r + \gamma V(s')]$$

Din Sutton&Barto. *Reinforcement Learning: an introduction*

Funcția utilitate $U \leftrightarrow V$ funcție valoare

Iterarea valorilor

- ▶ Exemplu: Cursa
- ▶ Demo: <https://courses.grainger.illinois.edu/cs440/fa2018/lectures/mdp-value-demo.pdf>

Probleme ale algoritmului Iterarea valorilor

- ▶ $O(S^2A)$ per iterare
- ▶ Valoarea “max” pentru fiecare stare se modifică rar
- ▶ Politica converge adesea cu mult înaintea valorilor

Conținut

Introducere

Procese de decizie Markov

Value iteration

Policy iteration

II. Iterarea politicilor

- ▶ Dacă **fixăm politica**, avem o singură acțiune per stare
- ▶ Algoritmul alternează următorii pași:
  - ▶ 1. **Evaluarea politicii**: dată o politică π_i , calculează $U_i = U^{\pi_i}$ utilitățile stărilor pe baza politicii π_i
  - ▶ 2. **Îmbunătățirea politicii**: calculează o nouă politică π_{i+1} , pe baza utilităților U_i

Repetă acești pași până când politica converge

1. Evaluarea politicii

Acțiunea pentru fiecare stare e fixată de politică; la iterația i , politica π_i specifică acțiunea $\pi_i(s)$ în starea s .

Ecuații Bellman simplificate

$$U_i(s) = R(s) + \gamma \sum_{s'} P(s'|s, \pi_i(s)) U_i(s')$$

- ▶ Pentru n stări, sistem de n ecuații liniare cu n necunoscute
- ▶ Se poate rezolva exact în $O(n^3)$ sau în mod *aproximativ*
- ▶ Aplicăm *Value iteration*

$$U_{i+1}(s) = R(s) + \gamma \sum_{s'} P(s'|s, \pi_i(s)) U_i(s')$$

Evaluarea politicii

Exemplu: $\pi_i(1, 1) = Up$, $\pi_i(1, 2) = Up$

Ecuațiile Bellman simplificate:

$$U_i(1, 1) = -0.04 + 0.8U_i(1, 2) + 0.1U_i(1, 1) + 0.1U_i(2, 1)$$

$$U_i(1, 2) = -0.04 + 0.8U_i(1, 3) + 0.2U_i(1, 2)$$

2. Îmbunătățirea politicii

- ▶ Valorile $U(s)$ se cunosc
- ▶ Calculează pentru fiecare s , acțiunea optimă

$$a_i^*(s) = \max_a \sum_{s'} P(s'|s, a) U(s')$$

- ▶ Dacă $a_i^*(s) \neq \pi_i(s)$, actualizează politica: $\pi_{i+1}(s) \leftarrow a_i^*(s)$
Se pot actualiza doar părțile "promițătoare" ale spațiului de căutare.

Iterarea politicilor: pseudocod

```
function POLICY-ITERATION(mdp) returns a policy
    inputs: mdp, an MDP with states  $S$ , actions  $A(s)$ , transition model  $P(s' | s, a)$ 
    local variables:  $U$ , a vector of utilities for states in  $S$ , initially zero
                     $\pi$ , a policy vector indexed by state, initially random

repeat
     $U \leftarrow \text{POLICY-EVALUATION}(\pi, U, mdp)$ 
    unchanged?  $\leftarrow$  true
    for each state  $s$  in  $S$  do
        if  $\max_{a \in A(s)} \sum_{s'} P(s' | s, a) U[s'] > \sum_{s'} P(s' | s, \pi[s]) U[s']$  then do
             $\pi[s] \leftarrow \operatorname{argmax}_{a \in A(s)} \sum_{s'} P(s' | s, a) U[s']$ 
            unchanged?  $\leftarrow$  false
    until unchanged?
return  $\pi$ 
```

Demo: https://cs.stanford.edu/people/karpathy/reinforcejs/gridworld_dp.html

Metode de tip Monte-Carlo

Sunt utilizate atunci când mediul este necunoscut.

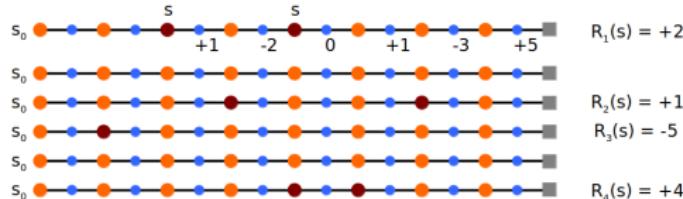
Idee: **eșantionare** pentru a estima funcțiile utilitate $U_\pi(s), \forall s$.

Generăm traiectorii pentru fiecare episod.

Recompensa (*reward-to-go*) de la momentul t : $G_t = r_t + \gamma r_{t+1} + \gamma^2 r_{t+2} \dots$
 $U_\pi(s) = E[G_t | S_t = s]$.

Estimăm utilitatea unei stări:

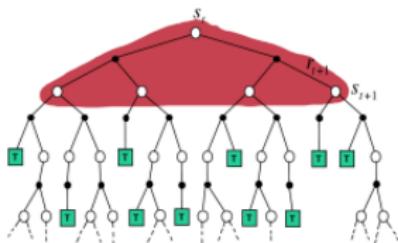
- ▶ *First-visit MC*: media sumei recompenselor obținute în urma primelor vizitări ale lui s

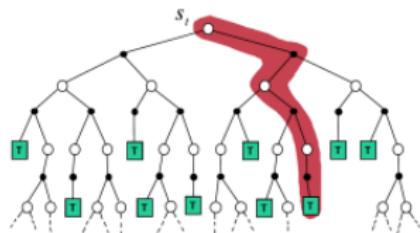
$$V(s) \approx (2 + 1 - 5 + 4)/4 = 0.5$$

- ▶ *Every-visit MC*: media sumei recompenselor obținute pentru toate vizitările lui s

Programare dinamică vs. Monte Carlo

Dynamic programming
bootstrapping

Monte Carlo
sampling

Monte Carlo: aşteptăm până la terminarea episodului pentru a calcula recompensele G_t . O variație mai mare decât la DP.

Bibliografie

- ▶ Russel&Norvig. Artificial Intelligence: a modern approach. Ch 17. Making complex decisions

- ▶ Sutton&Barto. Reinforcement Learning: an introduction. Ch 3. Finite Markov Decision Processes, Ch 4. Dynamic Programming
<http://incompleteideas.net/book/RLbook2020.pdf>